

Ülkü-Tek İstanbul **TeknoTürk** Bakış Haftanın Sunumu

MEDİNE'DEKİ TÜRK MİMARİ İZLERİ VE SANATIN ZARAFETİ

SUNUM : MİMAR AFRA AYDIN YİĞİT

Ülkü-Tek İstanbul Yönetim Kurulu Üyesi

TÜRK MİMARİ İZLERİ VE SANATIN ZARAFETİ

MİMAR AFRA AYDIN YİĞİT

Ey iman edenler!... iman ediniz.” Nisa/136

Ey iman edenler!... iman ediniz.” cümlesi, ilk bakışta iman edenleri yeniden iman etmeye çağırmaktadır.

TÜRKLER

Tarih boyunca Türkler, bu kutsal topraklara büyük hizmetlerde bulunmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Mekke ve Medine'ye gösterilen özen ve hassasiyet, İslam dünyasındaki kardeşlik bağlarını güçlendirmiştir.

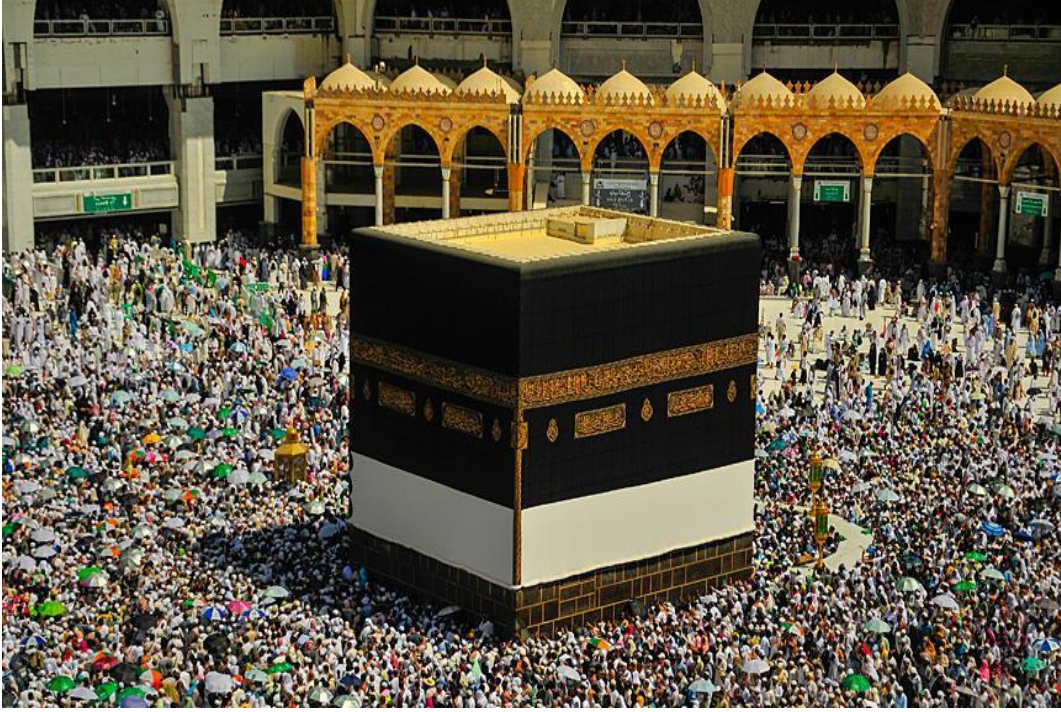
Osmanlı sultanları, bu topraklara sadece birer hükümdar olarak değil, aynı zamanda bu mübarek şehirlerin "hizmetkarları" olarak yaklaşmıştır.

Hicaz Demiryolu'nun inşası, kervansarayların kurulması ve kutsal mekanların korunması gibi sayısız hizmet, bu anlayışın somut örneklerindedir.

Türk milletinin bu şehirlerdeki varlığı, hiçbir zaman hükmetme ya da üstünlük iddiası taşımamış; aksine, Allah'ın evine ve sevgili Peygamberimiz'in kabrine hizmet etme şerefini ifade etmiştir. Bugün de bu topraklara olan sevgi ve bağlılık, geçmişteki bu samimi hizmet anlayışından ilham almaktadır.

Mekke ve Medine, yalnızca birer şehir değil, her Müslümanın kalbinde özel bir yere sahip olan kutsal mekanlardır. Bu topraklara giden her adım, geçmişte verilen emeklerin ve gösterilen fedakarlıkların izini taşır.

MEKKE

MEDİNE

Mekke ve Medine: Her Müslümanın Kalbindeki Kutsal Şehirler

Mekke ve Medine, İslam dünyasının manevi merkezi olarak her Müslüman için büyük bir anlam taşır. Bu iki şehir, yalnızca dini ibadetlerin yapıldığı yerler değil, aynı zamanda tarih ve medeniyetin kesişim noktalarıdır.

HAYDARPAŞA TREN GARINDAN MEDİNE'YE YOLCULUK

111 yıl önce hizmete giren mega proje...

Tahtta kaldığı 33 yıl boyunca, yıkılmaya yüz tutan bir devleti ileri seviyelere taşıyan 2. Abdülhamid'in en önemli projelerinden biriydi Hicaz Demiryolu.

Sultan 2. Abdülhamid tarafından 1900-1908 yıllarında **Şam ile Medine arasında inşa ettirilen Hicaz Demiryolu**, Osmanlı'nın son mega projesi olarak kabul ediliyor.

OSMANLI
DEVLETİ

AKDENİZ

MISIR

KIZILDENİZ

NELER HEDEFLENDİ?

- Hacca gidiş süresini ve masraflarını azaltmak.
- Hattın yanı sıra bölgede inşa edilen tesisler aracılığıyla **ticareti canlandırmak**.
- Osmanlı Devleti'ne bağlı vilayetleri ve kutsal mekanları İstanbul'a bağlayarak **koruma altına** almak.
- **Asker sevkiyatını** daha hızlı gerçekleştirmek.

OSMANLI'NIN
SON BÜYÜK
PROJESİ

HİCAZ DEMİRYOLU HATTI

Hat, Şam ve Ürdün'den geçerek İslam'ın en önemli kutsal mekanlarını barındıran **Hicaz bölgesindeki Medine'ye** ulaşıyordu.

- 1900 yılında İstanbul'u Mekke, Medine ve Yemen'e bağlayan **hattın çalışmalarına Şam'dan** başlandı.
- Uzunluğu **bin 464 kilometre** olan hattın **açılışı 1908 yılında** yapıldı.

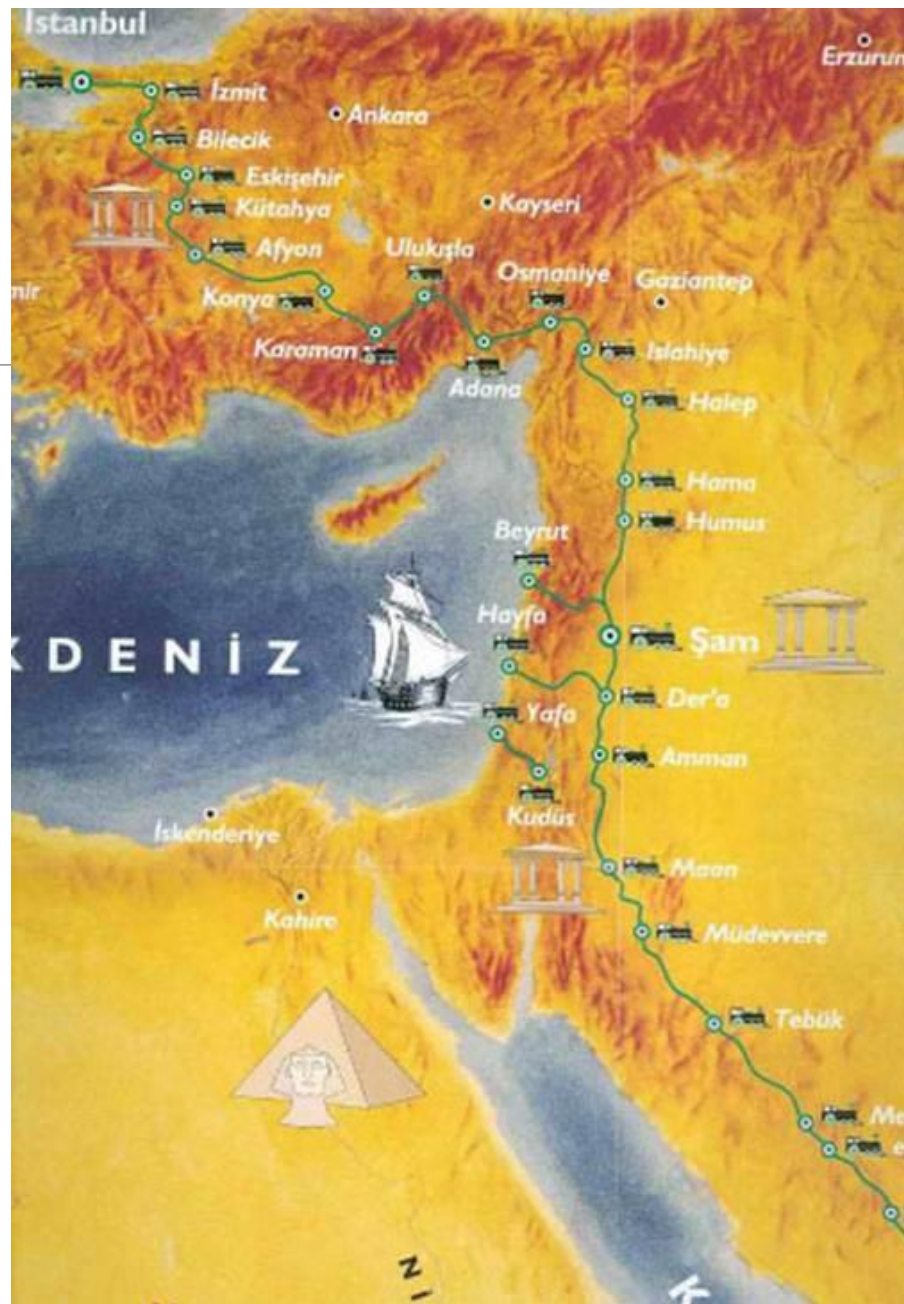
HİCAZ

TRT HABER

www.trthaber.com

TRTHABER

Demiryolu hattının inşaatında 2666 kâgir köprü ve menfez,

7 demir köprü,

9 tünel,

---

96 istasyon,

7 gölet,

37 su deposu,

2 hastane ve

3 atölye yapılmıştır.

II. Abdülhamid demiryolu boyunca telgraf hattı çekilmesini de emretmiştir.

MEDİNE TREN İSTASYONU

Sultan Abdülhamid'in Hazreti Peygamber'e Saygısı

Sultan 2. Abdülhamid, başından sonuna büyük emek verdiği ve her aşamasıyla bizzat ilgilendiği Hicaz Demiryolu'nun Medine'ye yakın kısımlarında ise müthiş bir inceliğe imza attı.

Mukaddes topraklarda gürültülü çalışılmasının Hazreti Peygamber'in ruhaniyetini rahatsız edeceğini düşünen Sultan Abdülhamid, ray altına keçe döşetmişti.

1. İnşa Tarzı

Malzeme Kullanımı: Yerel taşlar ve tuğlalar demiryolunun istasyon yapılarında sıkça kullanılmıştır.

Bunun yanı sıra demiryolu hattı boyunca köprü, menfez ve tünellerde dayanıklı beton ve demir unsurlar tercih edilmiştir.

Klasik ve Modern Uyum: Osmanlı mimarisinin geleneksel unsurları (kemerler, kubbeler) modern mühendislik teknikleriyle birleştirilmiştir.

Yerel Mimariye Uyum: İstasyonlar, yerel coğrafyanın iklimine ve kültürel özelliklerine uygun olarak tasarlanmıştır.

2. İstasyon Mimarisi

Farklı Büyüklükteki İstasyonlar: Ana istasyonlar daha büyük ve detaylı inşa edilirken, ara istasyonlar daha basit ve işlevsel tasarımlara sahiptir.

Fonksiyonel Tasarım: İstasyon binalarında yolcu bekleme salonları, lojmanlar, depolar gibi alanlar bulunur. Bazı büyük istasyonlarda cami ve mescitler de yer almıştır.

Kemer ve Süslemeler: İstasyon binalarında Osmanlı mimarisine özgü kemerli pencereler ve süslemeler dikkat çeker.

3. Mühendislik ve Coğrafi Zorluklar

Zor Coğrafya ile Mücadele: Çöl bölgelerinde kum hareketlerini önlemek için demiryolu hattı boyunca koruyucu önlemler alınmıştır.

Köprü ve Tüneller: Dağlık bölgelerde vadileri aşmak için taş köprüler ve tüneller inşa edilmiştir.

Ray Genişliği: Hicaz Demiryolu, dar hat açıklığı (1050 mm) kullanılarak inşa edilmiştir, bu da maliyetleri düşürmek ve coğrafi zorluklara uyum sağlamak açısından avantaj sağlamıştır.

4. Sürdürülebilirlik ve İklim Şartları

İklim Uyumlu Tasarım: Sıcak ve kurak iklim şartlarına dayanıklı yapılar inşa edilmiştir. Binalarda serin kalmayı sağlayacak kalın taş duvarlar kullanılmıştır.

Su Kuyuları ve İstasyonlar: Çöl ortamında su ihtiyacını karşılamak için birçok noktada su kuyuları ve depolar inşa edilmiştir.

5. Estetik ve Simgesellik

Osmanlı Kimliğini Yansıtma: Hicaz Demiryolu, hem mimarisi hem de işleviyle Osmanlı'nın gücünü ve modernleşme çabalarını simgelemiştir.

Dini Motifler: Medine'ye yakın bölgelerdeki yapılarda dini motifler ve süslemeler daha belirgindir.

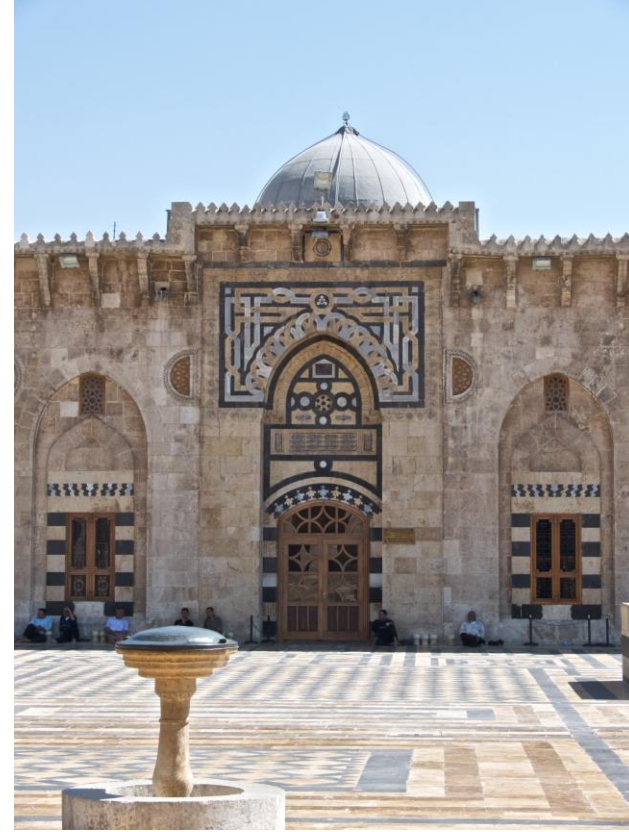
Örnek Mimari

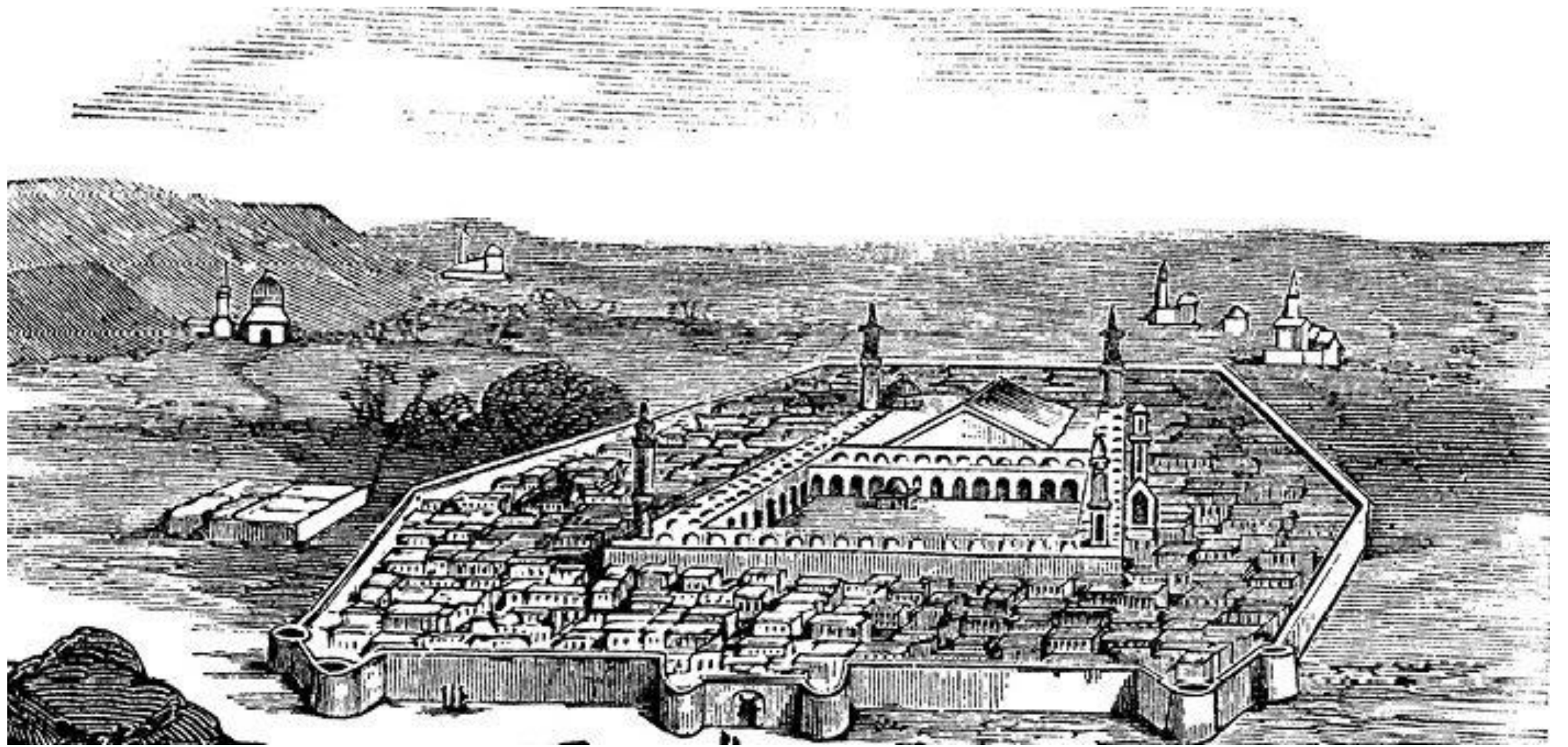
Adana Ulu Cami

Halep Ulu Cami

Ortak Mimari
Ortak Kimlik
Ortak Malzeme

Maia @ MoathAlor

Medine Hava Görüntüsü

@Ertuğrul

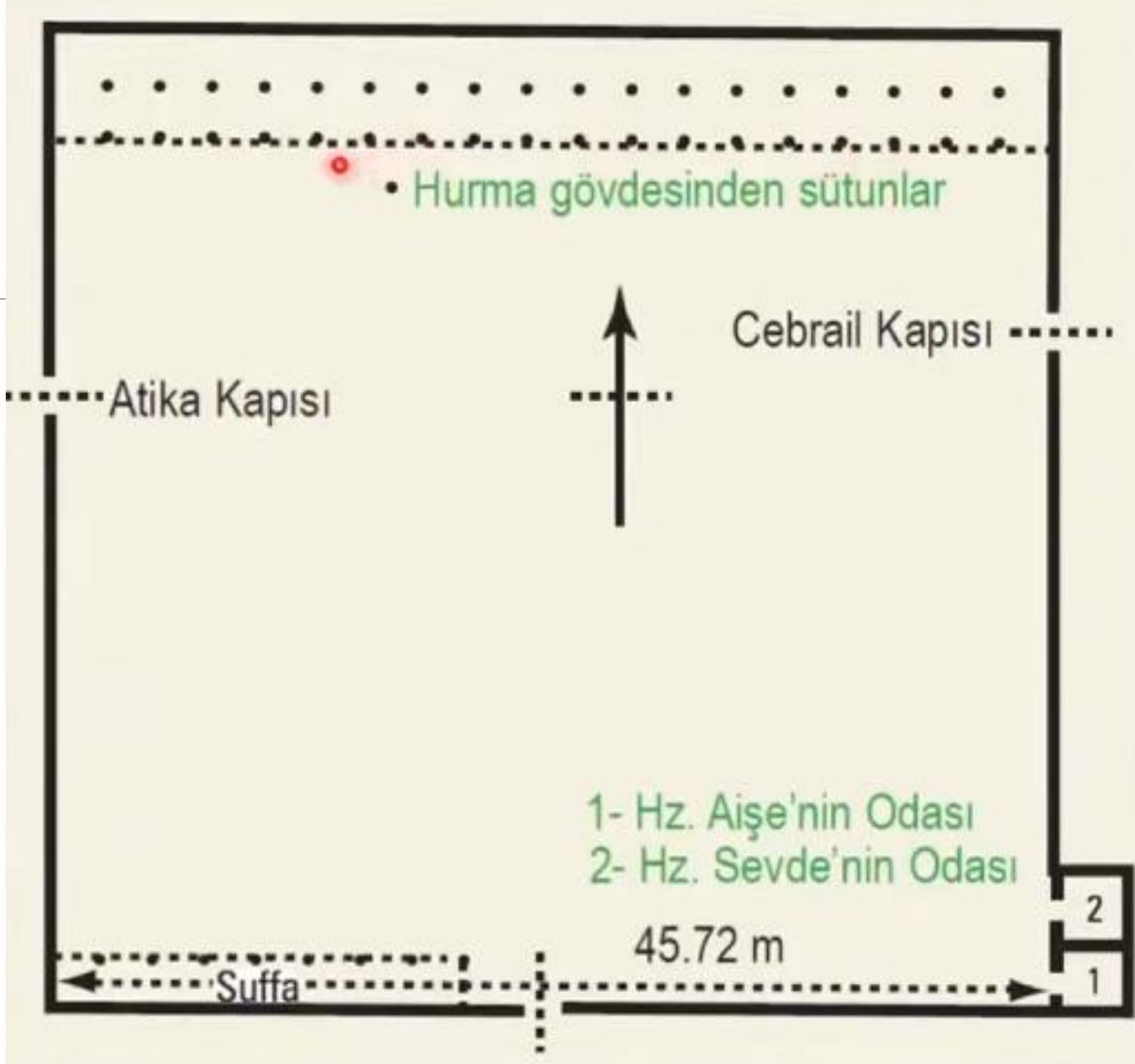

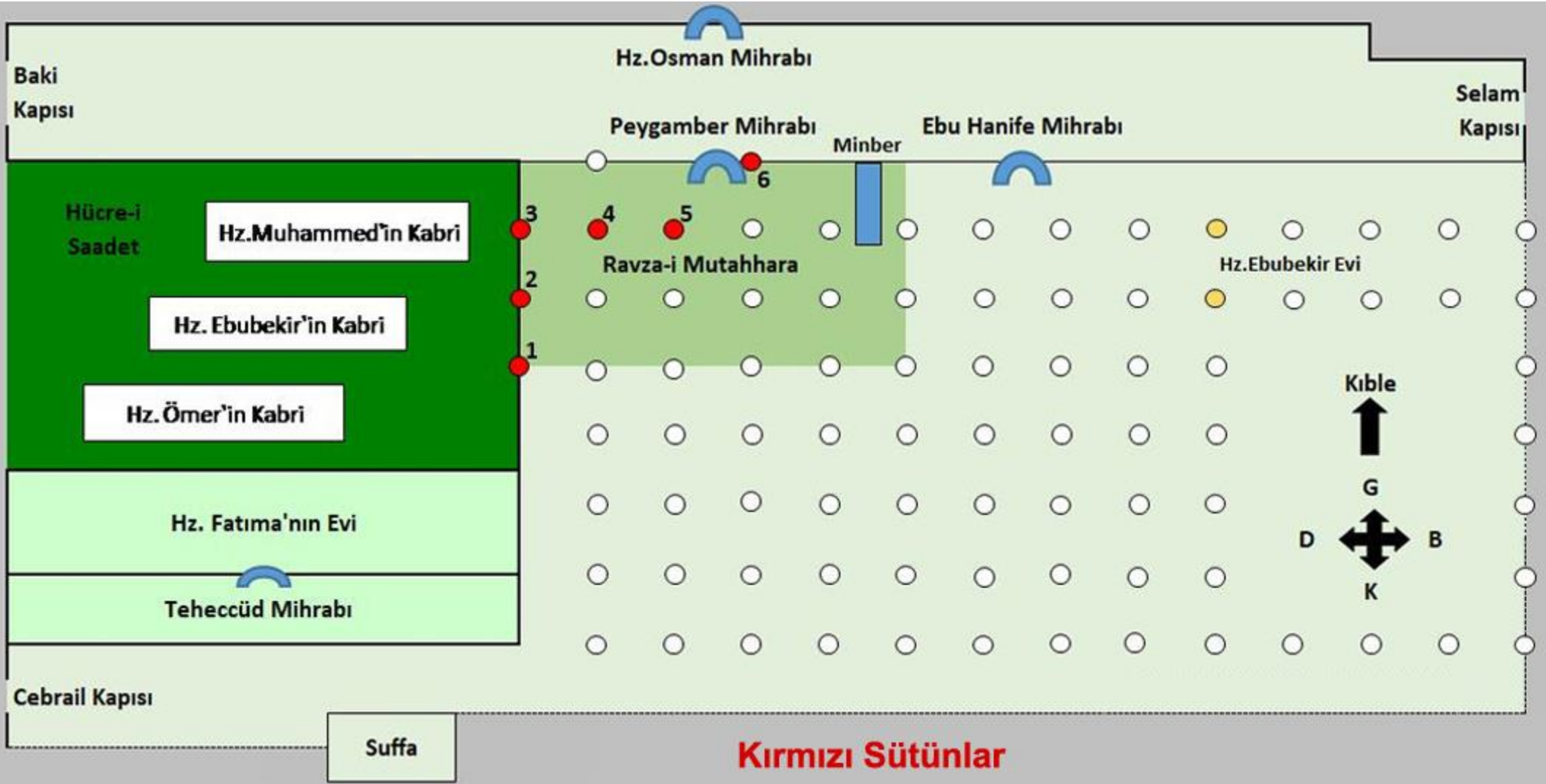

MESCİD-İ NEBEVİ

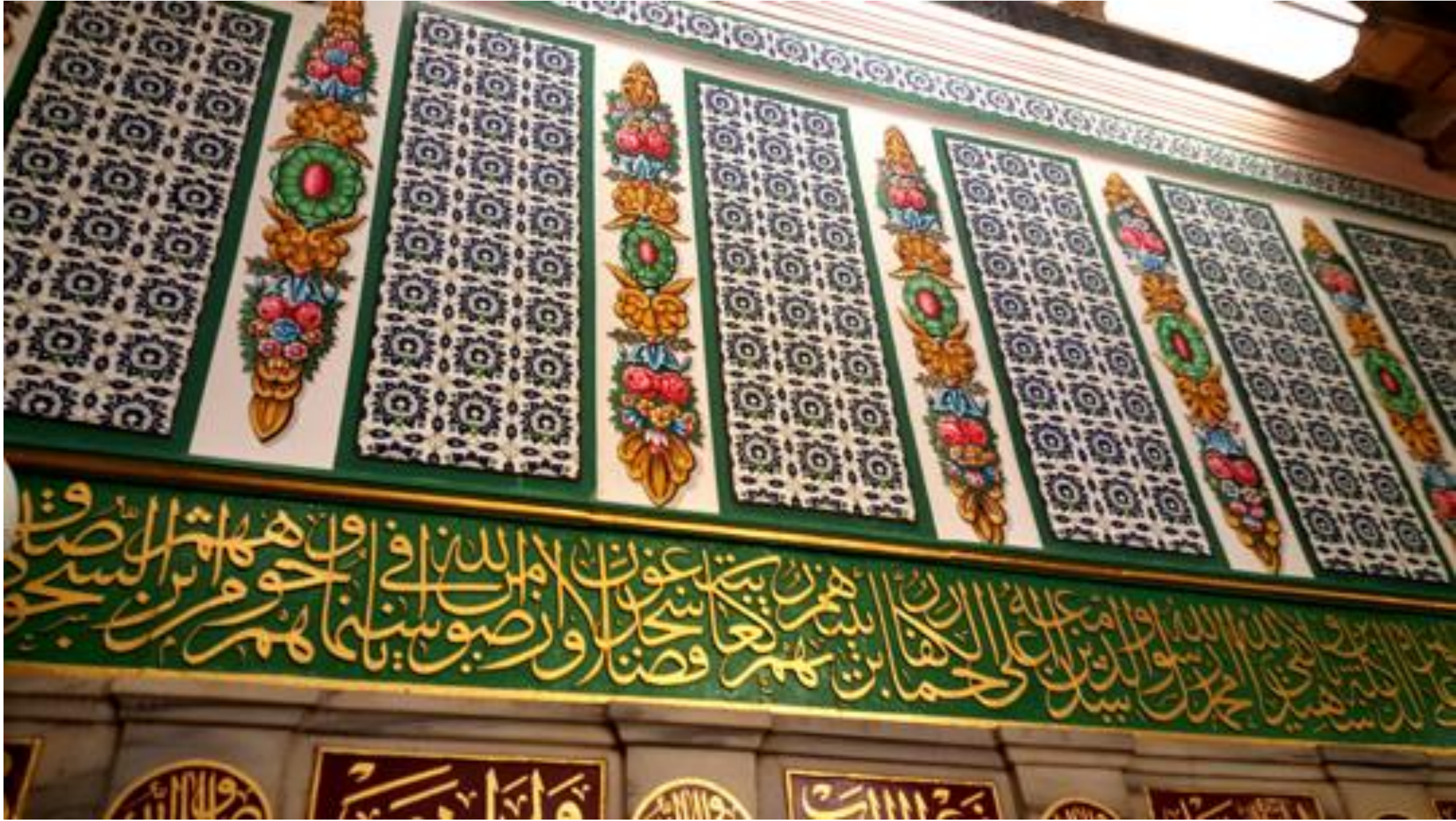

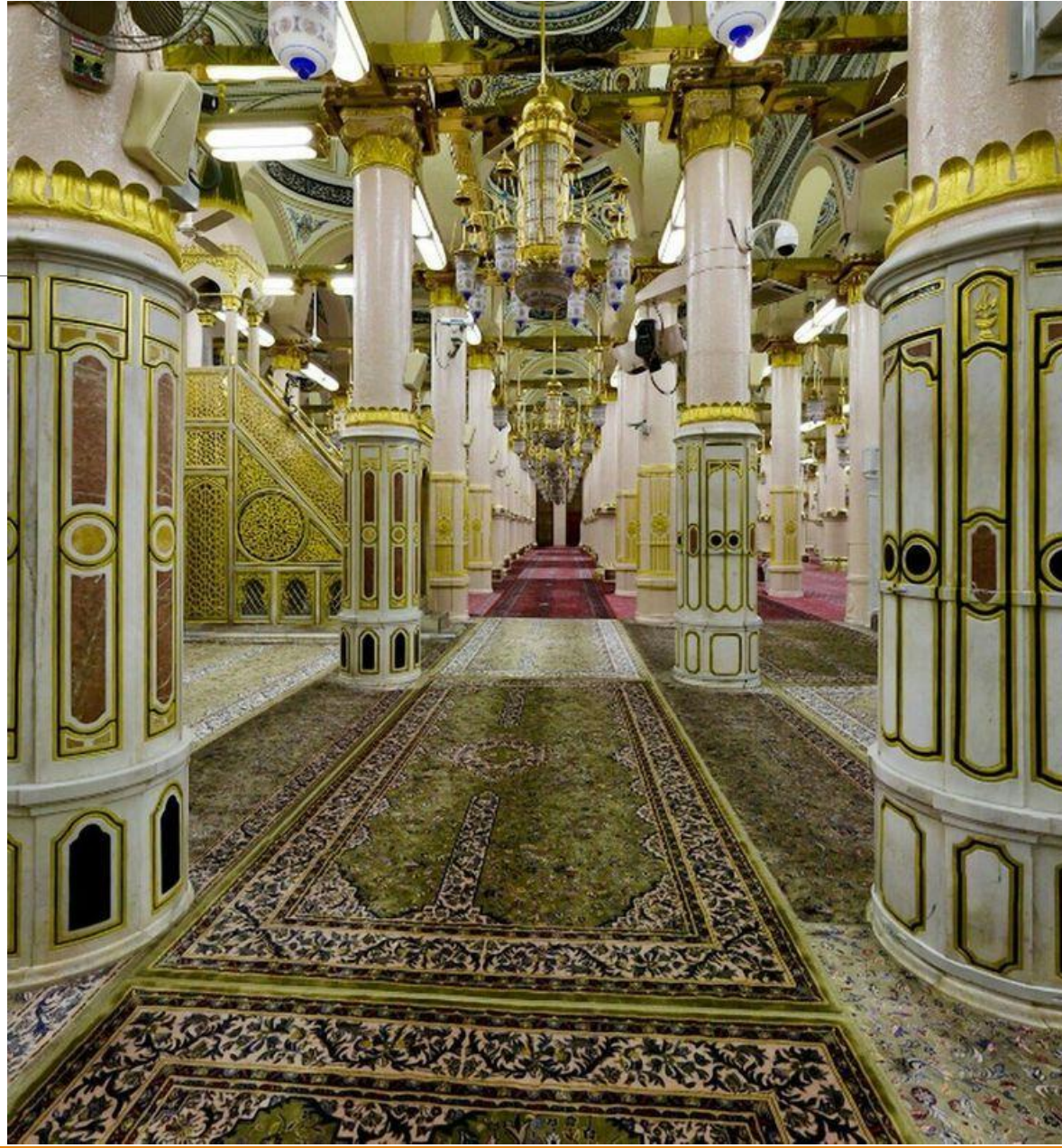

1- Heyetler Sütünü	4- Ebu Lubabe Sütünü
2- Bekçiler Sütünü	5- Hz. Ayşe Sütünü
3- Serir Sütünü	6- Muhallaka Sütünü

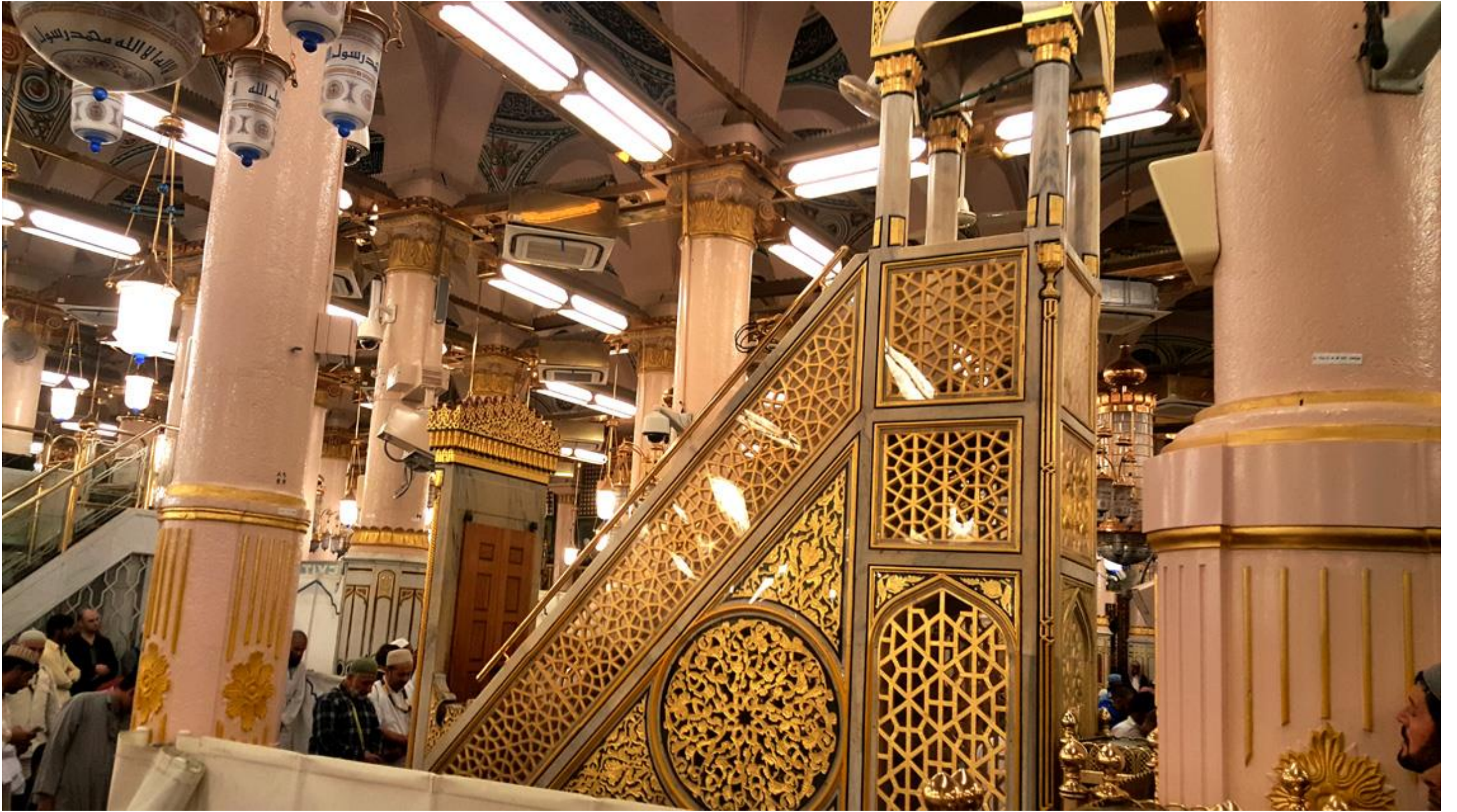

"Evimle minberimin arası, Cennet bahçelerinden bir bahçedir
ve minberim havzımın üzerindedir.,,"

Hz. Peygamber, Mescid-i Nebevî'de kılınacak bir namazın, Mescid-i Haram hariç diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha faziletli olduğunu bildirmişti

(Buhârî, Fazlû's-salât, 1 [1190]; Müslim, Hac, 505-506 [1394])

Yatak döşek sütunu

Muhafız sütunu

Elçi sütunu

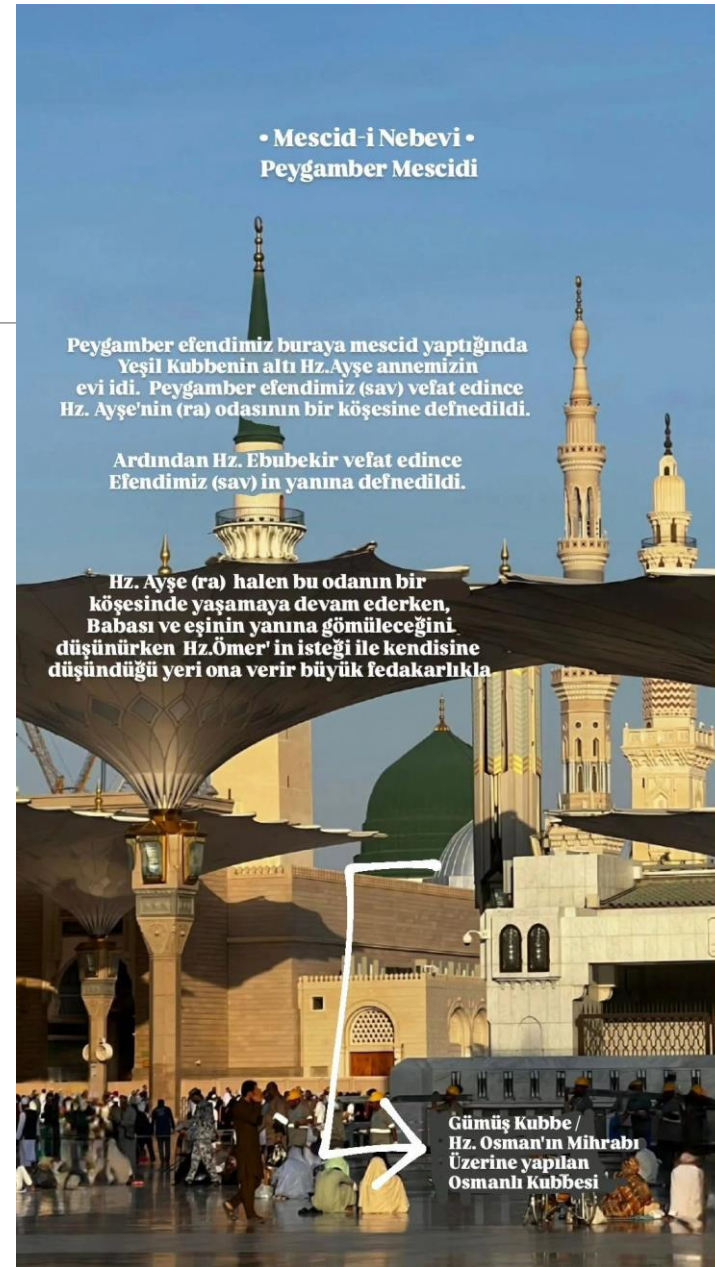
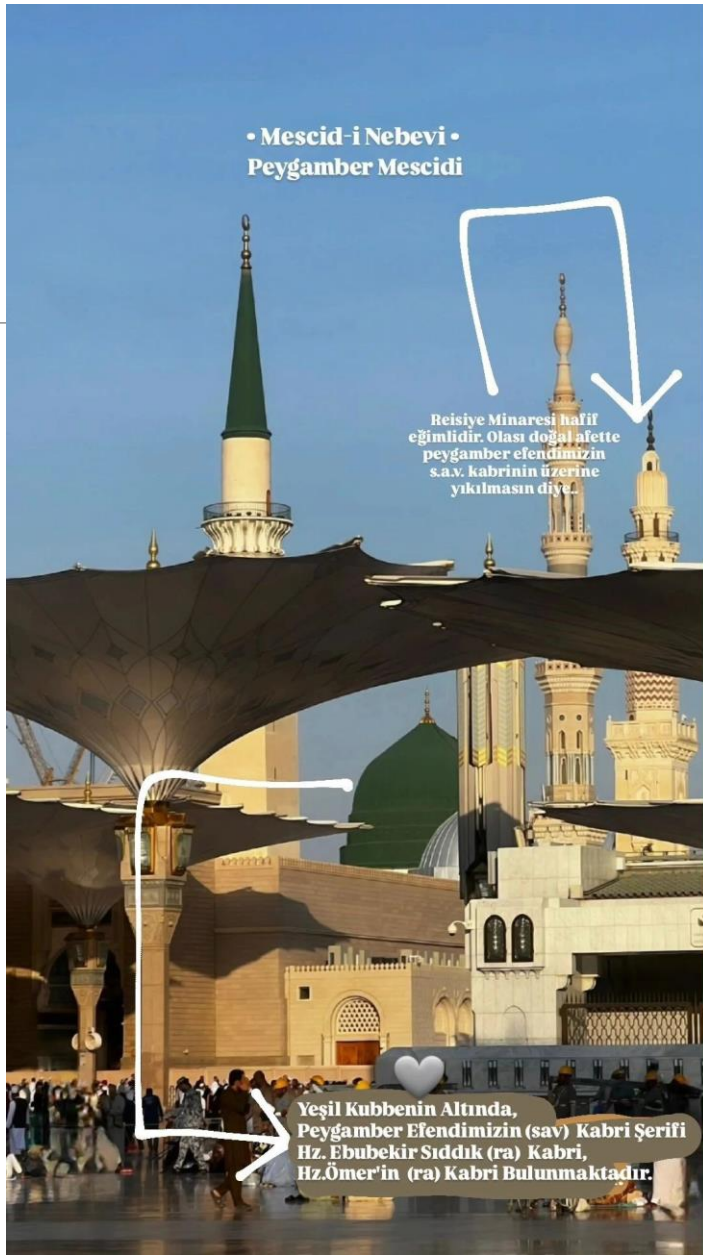
Şair Nâbi bir heyetle beraber hacca gider. Medine-i Münevvere'ye yaklaştıkları zaman heyetteki bir paşanın ayağını uzatıp yattığını görür ve seslice şu beyti okur:

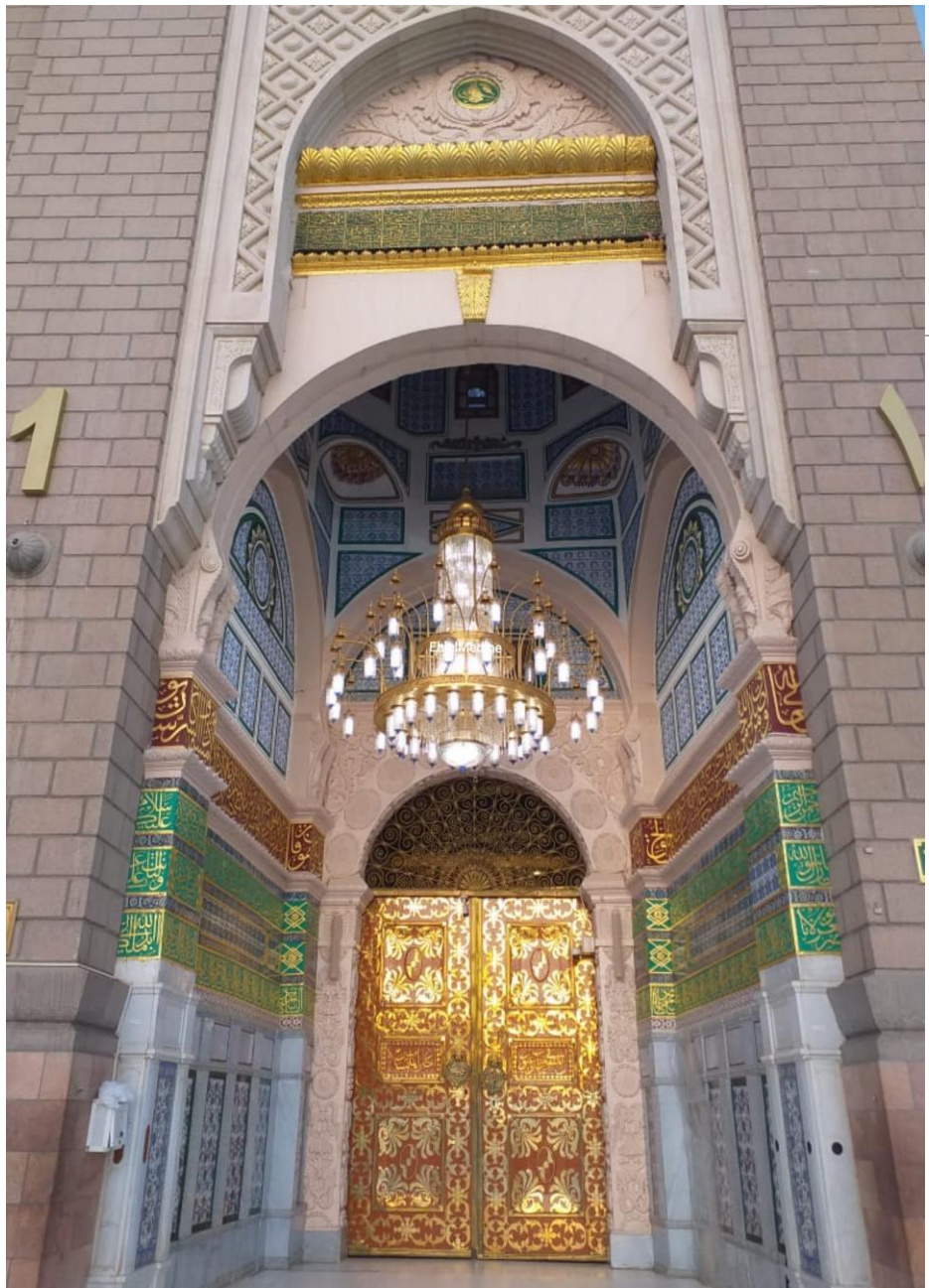

Sakın! Terk-i edebden gûyi mahbub-i Hüdâ'dır bu.
Nazargâh-ı ilâhidir makâm-ı Mustafâ'dır bu.
Habib-i kibriyâ'nın hâbgâhıdır fazilette,
Tefevvügu kerde-i arş-ı cenâb-ı kibriyâ'dır bu.
Murââtı edeb şartıyla Nâbi gir bu dergâha,
Metâf-ı kudsiyan'dır, Bûsegâh-ı enbiyâ'dır bu.

Manası:

Peygamberimiz'in beldesine girerken edepsizlikten sakın.
Çünkü burası Nazargâh-ı İlâhidir, Makâm-ı Mustafâdır.
Bu makam Habib-i Kibriyânın istirahat ettiği yerdir.
Fazilet bakımından Arş-ı Âlânın dahi üstündedir.
Ey Nâbi, bu dergâha edebe riayetle gir. Çünkü burası;
Enbiyânın yüz sürdüğü, rûhâniyetin tavaf ettiği yerdir.

Sultan Abdülmecid Han'ın 1850 yılında yeniden başlattığı Mescid-i Nebevî inşaatı, hassasiyet ve itina ile 10 yıl içinde tamamlandı. Yapıya girmeden kapı üzerine giriş duasının yazılması, kapıdan içeri girilince de karşılaşılan ilk sütuna camii duasının nakşedilmesi bu titizliğin ürünüdür. Fotoğrafta Mescid-i Nebevî'nin girişinde, kapı önündeki ilk sütun görülmektedir. Yerden 3 metre yükseklikte, celî sülüs hattıyla Abdullah Zühdi Efendi'nin nakşettiği

"Neveytü Sünnete'l-itikâf" yazısı yer alır.

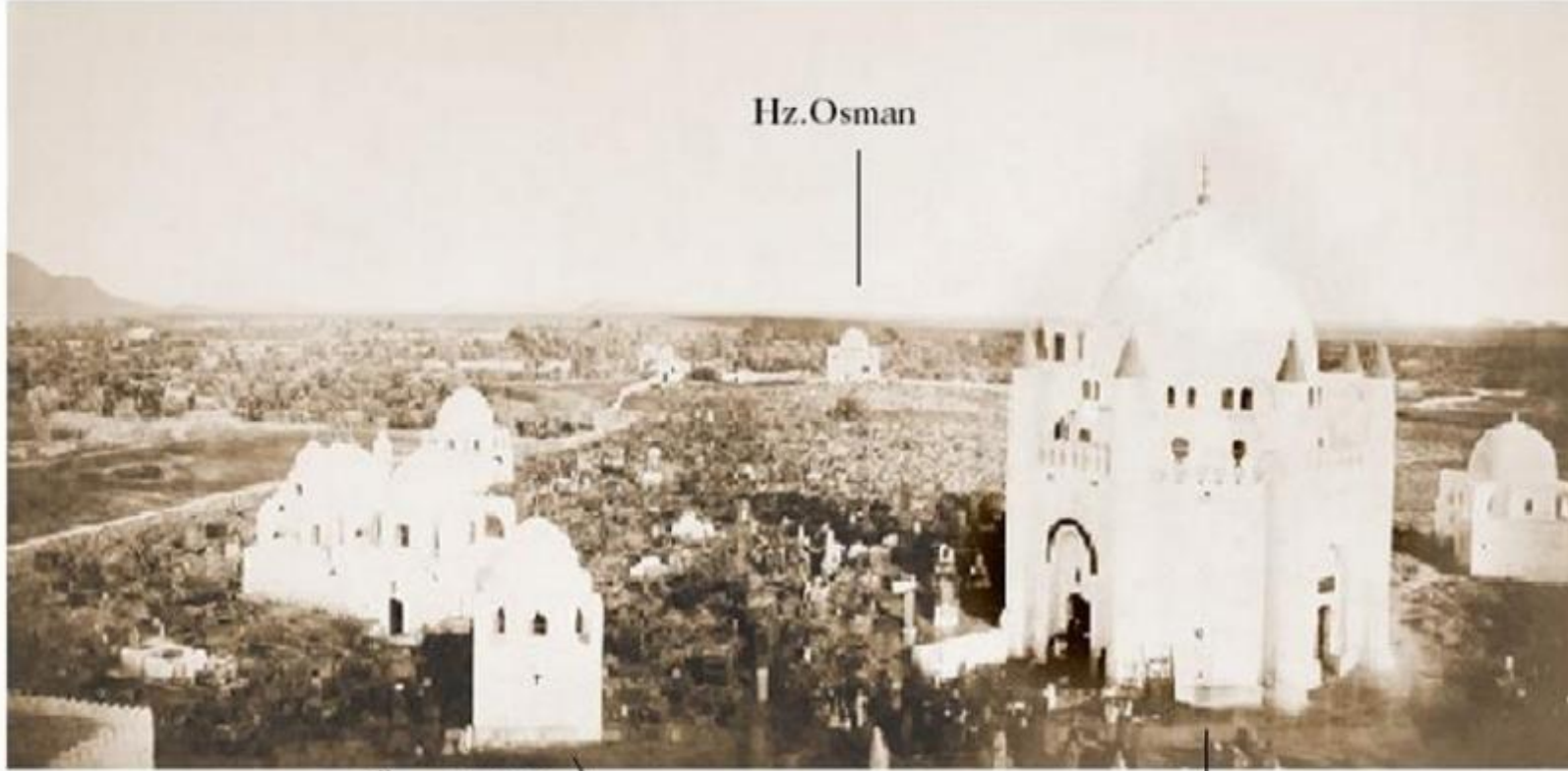
Zira Peygamberimiz ne zaman bir mescide girecek olsa "Çıkana kadar itikâfa niyet ettim" diye duâ ederlerdi. Sütun üzerindeki yazı, aslında bu uygulama için bir hatırlatma yazısıdır. Zemin rengi yeşil olan levhanın çerçeve süslemeleriyle yazı kabartması altın suyuyla tezhiplenmiştir.

Cennetül Baki Mezarlığı

Osmanlı Dönemi Cennetül Baki Mezarlığı

Hz.Osman

Ümmügülsüm

Rukiyye

Zeynep

Hz.Abbas

Hz. Fatıma

Hz.Hasan

Caferi sadık

Osmanlı Döneminde Cennetül Baki Mezarlığı

Osmanlılar, kutsal topraklara hâkim oldukları dönemde Bâki Mezarlığı'na büyük özen göstermiş, burayı korumuş ve güzelleştirmişlerdir. İşte Osmanlı'nın Bâki Mezarlığı'ndaki izleri:

1. Kümbet ve Türbeler

Osmanlı döneminde Bâki Mezarlığı'nda bazı önemli kabirlerin üzeri **kubbe ve türbelerle** örtülmüştü. Bu türbeler, özellikle İslam büyüklerinin kabirlerinin korunması ve ziyaret edilmesi için yapılmıştı.

Hz. Osman'ın (r.a.) kabri, Hz. Abbas'ın (r.a.) kabri ve Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hanımları ile çocuklarının kabirleri, Osmanlı mimarisine uygun türbelerle süslenmişti.

2. Restorasyon ve Bakım

Osmanlılar, mezarlığı düzenli olarak temizlemiş, restore etmiş ve bakımlarını yapmıştır. Mezarlığın manevi değerini korumak için duvarlar ve girişler düzenlenmiştir.

3. Mezar Taşları

Osmanlı mezar taşları, özellikle kabirlerin üzerindeki taş işçiliği ve hat sanatında kullanılan zarif süslemelerle dikkat çekerdi. Ancak bu mezar taşlarının birçoğu daha sonraki dönemlerde tahrip edilmiştir.

4. Mezarlık Çevresi

Mezarlık çevresi Osmanlı döneminde surlarla çevrilmişti. Bu surlar, hem mezarlığın korunmasını hem de düzenli bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır.

5. Osmanlı Vakıfları

Bâki Mezarlığı'nın bakımı ve korunması için Osmanlı döneminde vakıflar kurulmuştu. Bu vakıflar, mezarlıkla ilgilenen görevlilerin maaşlarını ödemek ve mezarlığın bakımını sağlamak amacıyla oluşturulmuştu.

Osmanlı İzlerinin Tahribi

1925 yılında Suudi Arabistan'ın kurucusu olan Kral Abdülaziz döneminde Vehhabi görüşüyle, mezarların üzerindeki türbeler, süslemeler ve Osmanlı yapıları bidat gerekçesiyle yıkılmıştır. Bu süreçte Osmanlı'nın bıraktığı birçok mimari iz maalesef yok edilmiştir. Bugün Bâki Mezarlığı'nda Osmanlı döneminden kalan eserlerin büyük bir kısmı bulunmamaktadır. Ancak Osmanlı arşivlerinde, mezarlıkla ilgili planlar ve belgeler, bu dönemde yapılan çalışmaların izlerini taşımaktadır.

Manevi ve Tarihi Önemi:

Bâki Mezarlığı, hem İslam tarihi hem de Osmanlı'nın kutsal topraklara olan hizmet anlayışı açısından büyük öneme sahiptir. Osmanlılar, bu tür mekanları koruyarak İslam dünyasının ortak mirasını yaşatma gayreti içinde olmuşlardır. Bugün, mezarlık ziyaret eden Müslümanlar için manevi değerini korumaya devam etmektedir.

Osmanlı Dönemi Genişletme ve Restorasyon Çalışmaları

Osmanlı döneminde Mescid-i Nebevî, çeşitli padişahlar tarafından genişletilmiş ve yenilenmiştir

---

Sultan II. Selim:

- 16. yüzyılda başlatılan genişletme çalışmaları sırasında Mescid-i Nebevî'ye Osmanlı mimarisinin zarif detayları eklenmiştir. Bu dönemde revaklar yapılmıştır.

Sultan III. Murad:

- Mescid'in genişletilmesine devam edilmiş ve süslemeler eklenmiştir. Caminin mimari estetiği artırılmıştır.

Sultan Abdülmecid (1848-1861):

- Mescid-i Nebevî'nin en kapsamlı restorasyonlarından biri, Sultan Abdülmecid döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda:
  - Ana yapının güçlendirilmesi,
  - Yeni revakların eklenmesi,
  - Süsleme ve hat sanatlarının uygulanması gibi çalışmalar yapılmıştır.

"Temeli takva üzerine kurulan bir mescid, içinde ibadet etmen için daha layıktır.
Orada, arınmayı seven insanlar vardır. Allah da çokça arınanları sever.

Bu ayetin, doğrudan Mescid-i Nebevi'yi işaret ettiği görüşü vardır.
Zira Mescid-i Nebevi, Hz. Peygamber'in takva üzere kurduğu bir mesciddir.

Peygamber Efendimiz'in Türbesi (Ravza-i Mutahhara)

Osmanlılar, Peygamber Efendimiz'in türbesine büyük bir saygı göstermiş ve bu alanın bakımına özel önem vermiştir.

Yeşil Kubbe (Kubbe-i Hadrâ):

- Peygamber Efendimiz'in türbesinin üzerindeki meşhur yeşil kubbe, Osmanlı Sultanı **II. Mahmud** döneminde (1817) yenilenmiş ve günümüzdeki haline getirilmiştir. Bu kubbe, Mescid-i Nebevî'nin en tanınan simgelerindendir.

Altın Kafes:

- Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.), Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in kabirlerinin bulunduğu türbenin çevresindeki kafes, Osmanlılar tarafından yapılmış ve altın kaplama süslemeler eklenmiştir.

Hat Sanatı ve Süslemeler:

- Ravza-i Mutahhara'da Osmanlı dönemi hat sanatının en güzel örnekleri bulunmaktadır. Ayetler ve dualar, Osmanlı hattatları tarafından kubbelere ve duvarlara işlenmiştir.

Osmanlı Kapıları

Mescid-i Nebevî'nin giriş kapılarından bazıları Osmanlı döneminde yapılmıştır. Bu kapılar, ahşap oyma sanatının ve metal işçiliğinin Osmanlı tarzını sergiler. Özellikle **Bab-üs Selam (Selam Kapısı)**, Osmanlı izlerini taşıyan önemli girişlerden biridir.

Aydınlatma ve Şadırvanlar

Osmanlılar, Mescid-i Nebevî'nin avlusunda abdest için kullanılan şadırvanlar inşa etmişlerdir. Ayrıca, caminin aydınlatma sistemi Osmanlı teknolojisiyle geliştirilmiştir.

Gamame Mescidi

Gamame Mescidi'nin Tarihi

-Gamame Mescidi'nin yapımı, ilk olarak **Emeviler Dönemi**'ne tarihlenir.

-Cami, **Abbasi, Memlük ve Osmanlı dönemlerinde** defalarca restore edilmiş ve yenilenmiştir.

-Bugünkü yapının büyük bir kısmı, **Osmanlı Padişahı II. Mahmud** döneminde (19. yüzyılda) gerçekleştirilen restorasyonla şekillenmiştir.

Gamame Mescidi

Mimari Özellikleri

Yapı Tarzı:

- Gamame Mescidi, Osmanlı mimarisi ve İslam mimarisinin klasik özelliklerini taşır. Dış cephesinde sade bir taş işçiliği, kubbesinde ise estetik bir denge göze çarpar.

Kubbe:

- Camide büyük bir ana kubbe bulunur. Kubbeler, Medine'deki diğer Osmanlı eserlerinde de görülen basit ve zarif bir tasarıma sahiptir.

Minare:

- Tek bir minaresi vardır ve bu minare Osmanlı dönemi restorasyonunun bir parçasıdır. Minare, ince ve zarif bir yapıya sahip olup klasik Osmanlı minare tarzını yansıtır.

İç Mekân:

- İç mekân oldukça sadedir ve ibadet için işlevseldir. Osmanlı döneminde yapılmış hat sanatı örnekleri ve basit süslemeler yer alır.

Malzeme:

- Yapımında genellikle Medine çevresinde bulunan taşlar ve kaliteli kireç kullanılmıştır. Osmanlı dönemi restorasyonlarında dayanıklılık ve estetik ön planda tutulmuştur.

Dini ve Kültürel Önemi

Gamame Mescidi, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) izlerini taşıması sebebiyle büyük manevi bir değere sahiptir. Medine'yi ziyaret eden Müslümanlar, Gamame Mescidi'ni sıkça ziyaret eder ve burada namaz kılmayı ibadetlerinin bir parçası olarak görürler.

Cami, aynı zamanda Osmanlı'nın kutsal topraklarda bıraktığı zarif mimari eserlerden biridir ve bu nedenle tarihi bir simge olarak önem taşır.

Hendek Mescidi

Hendek Mescidi'nin bulunduğu alan, sahabenin Hendek Savaşı sırasında savunma hattını oluşturduğu yerlerden biridir. Osmanlılar, kutsal topraklarda inşa ettikleri yapılarla tarihi olaylara saygı göstermiş ve bu mekanları muhafaza etmiştir.

Osmanlı Dönemi Katkıları:

Osmanlılar, Hendek Mescidi'ni inşa ederek burayı bir ibadet ve anma mekanı haline getirmiştir. Mescidin Osmanlı döneminde yapılan kısmı, klasik Osmanlı mimarisine uygun şekilde sade ve işlevsel tasarlanmıştır. Restorasyonlar, özellikle **Sultan Abdülmecid** ve **II. Abdülhamid** dönemlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemlerde caminin estetiği korunarak yapı güçlendirilmiştir.